

RECENZJE

***Odpowiedzialność w ochronie zdrowia*, red. Emil Kruk, Agnieszka Wołoszyn-Ci-
chocka, prof. dr hab. Marian Zdyb, I wydanie – 2018 r., ss. 450.**

Kwestia odpowiedzialności prawnej lekarzy jest często podejmowana w podręcznikach i opracowaniach dotyczących prawa medycznego. Autorzy *Odpowiedzialności w ochronie zdrowia* zwrócili uwagę na to, iż za to co jest chronione przez prawo medyczne, głównie zdrowie i życie ludzkie – odpowiadają nie tylko lekarze, ale też inne podmioty. W związku z poszerzeniem zakresu odpowiedzialności w ochronie zdrowia powstała publikacja składająca się z trzydziestu pięciu rozdziałów, których autorami są prawnicy, lekarze oraz studenci.

Publikację rozpoczynają dwa rozdziały autorstwa prof. dra hab. Mariana Zdyba. Autor podjął w nich problematykę odpowiedzialności prawnej władz publicznych za ochronę zdrowia, a także interpretacji norm, z których pośrednio wynika w jakim zakresie państwo może ingerować w zdrowotne interesy jednostek. W kolejnym rozdziale autorstwa prof. UJ dra hab. Marcina Kamińskiego poruszona została między innymi kwestia normatywnych form i zakresu świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych. Rozdział IV autorstwa mgra Michała Steca i dr hab. n. med. Artura Wdowiaka dotyka bardzo istotnego problemu – regulacji prawnej w Polsce dotyczącej medycznego wspomaganie prokreacji. W tematyce interpretacji ustawy o leczeniu niepłodności pozostaje również autorka rozdziału V pt. „Kilka uwag na temat ustawy o leczeniu niepłodności” – dr Katarzyna Nazar.

Bardzo istotną materię podejmują autorzy rozdziału VI – dr n. med. Ewa Chemperek, dr n. o zdr. Grzegorz Nowicki, dr n. ekonom. Józef Bogusław Osoba. Autorzy naświetlają czytelnikowi proces „medykalizacji”, a także problemów w interpersonalnych relacjach lekarz–pacjent. Rozdział VII został natomiast napisany przez dr Błażeja Kmiecika, który podjął temat medycyny predyktywnej. Autor naświetlił (na podstawie przypadku Angeliny Jolie) problem coraz częstszej praktyki diagnozowania u pacjenta chorób, które mogą się rozwinąć ze względu na specyfikę genomu.

Następnie, rozdział autorstwa mgr Sylwii Kielbasy oraz dra hab. Antoniego Niedzielskiego dotyczy uregulowań prawnych co do zgody na udzielenie świadczeń medycznych małoletniemu. Podana została aktualna regulacja, poruszone zostały również mniej oczywiste przypadki oraz wyjątki od ogólnie przyjętych zasad. Autorzy wspólnie napisali również rozdział X, w którym przedstawili między innymi podstawy do wytoczenia przez lekarza powództwa w związku z naruszeniem czci i dobrego imienia lekarza. Rozdział IX to natomiast efekt współpracy prof. UJK dra hab. Leszka Bieleckiego oraz prof. UJK dra hab. Piotra Ruczkowskiego, którzy w sposób skondensowany wytłumaczyli pojęcie i różne rodzaje dokumentacji medycznej oraz procedurę jej udostępniania osobom bliskim. W rozdziale XI dr Dominika Tykwińska-Rytkowska opisała natomiast poglądy sądów administracyjnych na odpowiedzialność z tytułu naruszenia zbiorowych praw pacjentów.

Bardzo ciekawą kwestię podjął w rozdziale XII mgr Jakub Ginszt – odpowiedzialności prawnej lekarza wobec osób bliskich dla dziecka nienarodzonego (którym to przysługuje roszczenie odszkodowawcze), odpowiedzialności lekarzy za niezapewnienie należytej opieki i nadzoru osobom przebywającym w zakładzie psychiatrycznym, możliwości otrzymania zadośćuczynienia za krzywdę osób bliskich, czy też zakażenia osób niebędących pacjentami.

W kolejnym rozdziale aktualny problem poruszył dr Krzysztof Świłała, a mianowicie odpowiedzialności lekarzy i innych podmiotów w oparciu o przepisy dotyczące ochrony da-

nych osobowych, które uległy zmianie w 2018 r. Następnie, dr Grzegorz Gura sporządził publikację, w której tłumaczy pojęcie zdarzenia medycznego, podjął też temat odpowiedzialności odszkodowawczej z tytułu wystąpienia zdarzenia medycznego. W kolejnym rozdziale dr Agnieszka Wołoszyn-Cichocka podjęła ten sam problem, ale skupiła się na pozasądowym trybie dochodzenia roszczeń. Rozdział XVI autorstwa mgr Katarzyny Robaczyńskiej i mgr Kamili Ryczkowskiej analizuje temat etosu lekarskiego, dylematów etycznych lekarzy na przykładzie kontrowersyjnych tematów jak eutanazja, prowadzenie eksperymentów medycznych, podjęty został też temat odpowiedzialności prawnej farmaceutów.

Idąc dalej, dr Daria Bieńkowska oraz prof. nadzw. dr hab. Ryszard Kozłowski podjęli temat „Korelaty odpowiedzialności lekarskiej. Analiza etyczno-prawna zasady poszanowania godności i intymności pacjenta”. Autorzy rozpoczęli swe rozważania od nawiązania filozoficznego, aby potem szerzej poruszyć między innymi temat postępowania przez lekarza w sytuacji granicznej. Dr Daria Bieńkowska jest autorką interesującego rozdziału pt. „Medycyna defensywna a kryzys odpowiedzialności lekarskiej. Analiza zjawiska na podstawie systemu zdrowia USA”.

W następnych dwóch rozdziałach została podjęta tematyka błędu medycznego – najpierw przez dr Annę Lichosik, która omówiła zagadnienia wybrane. Następnie budzący większe emocje kontekst powyższej problematyki podjęli prof. dr hab. Robert Latosiewicz, dr n. med. Michał Szeremet oraz prof. dr hab. Annę Niemcunowicz-Janica, którzy opisali tę kwestię z perspektywy klinicysty i medyka sądowego (autorzy Ci współpracowali również przy opracowaniu rozdziału XXVII, w którym poruszone zostały kolejne aspekty kompetencji lekarza biegłego). W podobnej tematyce pozostaje autorka kolejnego rozdziału – dr Żaklina Skrenty – która podjęła temat odpowiedzialności za błędy medyczne podmiotów z tytułem lekarskim, ale nieposiadających jeszcze kwalifikacji – tj. rezydentów. Kolejny, XXII rozdział, został napisany przez studentów (Milenę Osińską, Kingę Krasuska), lek. Rafała Zadykowicza, dra Piotra Worona i dr Edytę Rosiak, którzy od strony cywilistycznej podjęli temat relacji lekarza i pacjenta (odpowiedzialności kontraktowej).

W następnych trzech rozdziałach podjęta została problematyka medycyny estetycznej i zabiegów kosmetycznych w konfrontacji z odpowiedzialnością cywilną za ewentualne delikty (mgr Kamila Jaroń, mgr Sylwia Banaś-Mazur). Odpowiedzialność karną w związku z wykonywaniem czynności z zakresu medycyny estetycznej poruszyła natomiast prof. UMCS Magdalena Budyn-Kulik.

W rozdziale XXVI oraz XXVIII podjęte zostały tematy związane z prawem karnym – „Odpowiedzialność karna za pozbawienie wolności człowieka – zagadnienia wybrane na tle obserwacji psychiatrycznej nieletniego” autorstwa dr Justyny Badziak oraz „Obowiązek lekarza zawiadomienia o przestępstwie” prof. UMCS Mariana Kulika. Rozdziały końcowe podejmują natomiast zagadnienia z zakresu ochrony zdrowia związane z pracą: pielęgniarek (dr n. przyr. Krystyna Bernat, dr hab. n. o zdr. Danuta Zarzycka, dr n. med. Alina Trojanowska, mgr Małgorzata Cybula-Misiurek), fizjoterapeutów (dr Małgorzata Paszkowska) oraz z zakresu wyrobów medycznych (dr Agnieszka Rabięga-Przyłęcka), rynku i prawa farmaceutycznego (dr Katarzyna Syroka-Marczewska, mgr Aleksandra Szcześny, dr Emil Kruk).

Powyższa publikacja stanowi bardzo rozbudowane kompendium wiedzy oraz opinii na temat odpowiedzialności różnych podmiotów związanej z ochroną zdrowia i dysfunkcją jej systemu. Można odnieść wrażenie, że ze względu na wielość rozdziałów i tematów – pewne kwestie zostały niepotrzebnie powtórzone. Jednak, dzięki temu, publikacja jest skonstruowana w taki sposób, że jeżeli czytelnik chciałby zapoznać się tylko z jedną

materią – przeczytanie jednego rozdziału będzie wystarczające, ponieważ każdy rozdział stanowi konstrukcję zamkniętą. Publikacje pisane przy udziale studentów nie odbiegają merytorycznie od tych sporządzonych przez osoby z wyższym tytułem naukowym. Tę pozycję polecić należy pasjonatom prawa medycznego, ale też osobom szczególnie zainteresowanym pojedynczymi zagadnieniami podejmowanymi przez autorów.

Kamila BIAŁASIK

Rafał Kubiak (red. naukowy), Leszek Kubicki (red. naukowy), Eleonora Zielińska (red. naczelna), *System Prawa Medycznego, t. I: Pojęcie, źródła i zakres prawa medycznego*, Warszawa 2018, ss. 1068.

Pojęcie, źródła i zakres prawa medycznego to tytuł pierwszego tomu *Systemu Prawa Medycznego* pod redakcją prof. Eleonory Zielińskiej. Według założenia autorów, na cykl ten będą się składać ostatecznie trzy tomy, z których każdy będzie dotyczył różnych zakresów pojęciowych wchodzących w skład szeroko rozumianego prawa medycznego.

Na samym początku, należy zwrócić uwagę na fakt, iż pozycja ta charakteryzuje się bardzo uporządkowanym i przystępnym układem. Praca została podzielona na jedenaście rozdziałów ułożonych na zasadzie „od ogółu do szczegółu”. Oznacza to, że każda kolejna część *Systemu* podejmuje bardziej złożoną i skomplikowaną tematykę w oparciu o założenia wysnute z poprzednich rozdziałów. Pozycja ta rozpoczyna się od przedmowy redaktor naczelnej, która wyjaśnia zamysł powstania nowej serii wydawniczej.

Pojęcie, źródła i zakres prawa medycznego rozpoczyna się od określenia pojęcia i ewolucji prawa medycznego jako takiego. W rozdziale tym autorzy nie tylko przedstawiają jak normy prawa medycznego kształtowały się na przestrzeni wieków, ale także podjęli próbę ustalenia czy prawo medyczne należy traktować jako osobną, wyodrębnioną gałąź prawa. Kolejno, w rozdziale II i III można znaleźć zestawienie dotyczące źródeł prawa medycznego, zarówno zagranicznych i krajowych z odwołaniem się do aspektów konstytucyjnych. Tematykę dotyczącą pacjenta oraz jego statusu prawnego Czytelnik może znaleźć w rozdziale IV. Następne dwa segmenty dotyczą *Zawodów medycznych* oraz *Instytucjonalnych form wykonywania działalności leczniczej*. Rozdziały te w sposób kompleksowy przedstawiają charakter prawny każdego z zawodów medycznych, a także definicję działalności leczniczej oraz form jej wykonywania, z uwzględnieniem takich zagadnień jak chociażby sposoby opodatkowania tychże. Jednocześnie, z uwagi na skrupulatne opisanie każdego z przywołanych pojęć, są to najbardziej rozbudowane i najobszerniejsze części pracy. Na uwagę zasługuje fakt, iż w odrębnym rozdziale zostały wyszczególnione środki prawnej ochrony osób i instytucji wykonujących czynności medyczne, z podziałem na ochronę wynikającą z prawa cywilnego, pracy, administracyjnego czy też karnego. Przedmiotem rozważań w kolejnej jednostce redakcyjnej jest zwięzłe zestawienie podmiotów administrujących ochroną zdrowia z podziałem na podmioty publiczne i niepubliczne. Następnie, w rozdziale IX można znaleźć również niezwykle obszerne wywody dotyczące pojęcia i rodzajów czynności medycznych. Natomiast, ostatnie dwa rozdziały zostały poświęcone tematyce organizacji i finansowaniu opieki zdrowotnej, a także produktu leczniczego i wyrobów medycznych.

Zatem, analizując całokształt pozycji należy zwrócić uwagę, iż jest to pozycja obejmująca swoją treścią bardzo szeroki zakres prawa medycznego. Z pełną stanowczością można stwierdzić, że ze względu na ramowy charakter pracy wpisuje się ona w założenia Systemu Prawa. Realizuje ona założenia tego typu dzieł poprzez bardzo kompleksową analizę tej gałęzi prawa. Cechą charakterystyczną Systemów jest to, iż w ramach rozważań nad daną instytucją Autorzy przedstawiają nie tylko stanowiska doktryny czy judykatury, ale także formułują własne poglądy na dany temat. Tego typu zabiegi można znaleźć również w *Pojęciach, źródłach i zakresie prawa medycznego* pod red. E. Zielińskiej. Oznacza to, że pozycja ta jest przeznaczona nie tylko dla osób wykonujących zawody prawnicze, ale także dla przedstawicieli szeroko pojętych zawodów medycznych czy też kadr zarządzających podmiotami leczniczymi. Mając na uwadze fakt, iż praca w sposób niezwykle dokumenty, a także przejrzysty ujmuje tematykę prawa medycznego można ją z całą pewnością polecić również studentom kierunków prawniczych oraz medycznych.

Bartosz WOŹNIAK

Leszek Bosek, Agata Wnukiewicz-Kozłowska (red.), *System Prawa Medycznego, t. 2: Szczególne świadczenia zdrowotne*, Warszawa 2018, ss. 1112.

Szczególne świadczenia zdrowotne pod redakcją prof. Leszka Boska oraz dr Agaty Wnukiewicz-Kozłowskiej to 2 część serii *System Prawa Medycznego*, która docelowo ma składać się z 6 tomów, stanowiących analizę zagadnień takich jak: instytucje prawa medycznego, szczególne świadczenia zdrowotne, organizacja systemu ochrony zdrowia, prawo farmaceutyczne, odpowiedzialność prywatnoprawna oraz odpowiedzialność publicznoprawna, związanych z szeroko pojętym prawem medycznym.

Szczególne świadczenia zdrowotne są drugą z pozycji, opublikowanych w ramach powyższej serii. Już na wstępie uwagę zwraca przejrzystość przedstawienia tematu – ze względu na złożoność prezentowanych zagadnień pozycję podzielono na 24 rozdziały. Właściwa część publikacji została poprzedzona przedmową, wskazującą na cel, jaki przyświecał zespołowi autorskiemu przy jej tworzeniu. Pierwszy z rozdziałów, stanowiący swego rodzaju wprowadzenie, jest poświęcony omówieniu pojęcia i podstaw prawnych szczególnych świadczeń zdrowotnych, natomiast każdy następny odnosi się do konkretnego świadczenia zdrowotnego.

W publikacji podjęto tematy takie jak: eksperyment medyczny, terapia eksperymentalna, świadczenia zdrowotne wspomagające prokreację, świadczenia zdrowotne związane z ciążą i porodem, sterylizacja, przerwanie ciąży, zabiegi estetyczne, transplantologia, świadczenia zdrowotne dotyczące krwi i jej składników, ochrona zdrowia psychicznego, leczenie osób uzależnionych od środków psychoaktywnych, alkoholizm, nikotynizm, świadczenia zdrowotne związane z chorobami zakaźnymi, świadczenia zdrowotne z zakresu genetyki, zmiana płci, diagnostyka laboratoryjna, szczególne świadczenia udzielane przez farmaceutów, obowiązkowe badania diagnostyczne, świadczenia zdrowotne realizowane w interesie wymiaru sprawiedliwości, eutanazja i wspomagane samobójstwo, opieka długoterminowa oraz lecznictwo uzdrowiskowe.

Z całą pewnością omawiana publikacja jest pozycją interdyscyplinarną, ze względu na szeroki zakres podejmowanej przez autorów tematyki, a także odrębność regulacji każ-

dego ze świadczeń. Należy podkreślić aktualność podejmowanych problemów, co można zaobserwować w odniesieniu np. do kwestii zabiegów estetycznych. Zespół autorów podejmuje tematykę niejednokrotnie budzącą kontrowersje, taką jak ta dotycząca szczepień czy przerywania ciąży. Niewątpliwą zaletą jest fakt, iż wobec kolizji różnych dóbr, charakterystycznej dla problematyki prawa medycznego, autorzy prezentują własne stanowisko, nie ograniczając się jednak do rozważań jedynie etycznych czy filozoficznych, a opierając je jednocześnie o literaturę przedmiotu, przepisy oraz orzecznictwo. Mimo posługiwania się przez autorów specjalistyczną terminologią, zarówno z zakresu prawa, jak i medycyny, pozycja jest zrozumiała.

Publikacja, jak wskazuje wydawca, jest skierowana do wszelkich osób zainteresowanych prawem medycznym – od teoretyków, poprzez praktyków zajmujących się obsługą podmiotów leczniczych do studentów zarówno medycyny, jak i prawa. Nie sposób nie zgodzić się z powyższym, ze względu na kompleksowe i jednocześnie przystępne ujęcie prezentowanej problematyki, co sprawia, że jest to pozycja godna polecenia.

Karolina SZUCKA

